

BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE “SAĞLIK BİLİMLERİNDE SÜRELİ YAYINCILIK” KİTAPLARININ İÇERİK ANALİZİ

Sibel TABANLIOĞLU-Aytaç YILDIZELİ

Giriş:

ULAKBİM Yönetmeliğinin 5. Maddesinin “i” bendinde, merkezin görevlerinden biri “ulusal inovasyon sisteminin bilgi birikimini yansıtacak ve bilgi üretimine yardımcı olacak şekilde bilgi toplama ve derleme çalışmalarını yürütmek, bu bilgilerin sınıflama, düzenleme işlevlerini görmek” olarak belirlenmiştir. Bu amaçla, ULAKBİM ulusal bir bilgi merkezi olarak elektronik kaynaklar ve iletişim ağları aracılığı ile bir taraftan uluslararası bilgi ve belgelere hızlı bir erişim sağlamak ve diğer taraftan ülke içerisinde üretilen bilgiyi ya salt kendi olanakları ya da işbirliği yoluyla derleyip, uluslararası standartlara göre düzenleyerek, elektronik ortamda erişime hazır hale getirmekle görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda TÜBİTAK-TÜRDOK tarafından başlatılan veri tabanları geliştirme çabaları, 1980 yılında “Aylık Duyuru Bülteni”nin otomasyona geçirilmesi için TÜBİTAK-MAM işbirliği çerçevesinde geliştirilen proje kapsamında ivme kazanmıştır.

3 Şubat 1993 tarihinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun toplantısında ülkemizde araştırma geliştirme harcamalarının gayri safi milli hasıla içerisindeki (o günkü) payının %0.33 olduğu belirtilerek bu oranın %1’i aşması için gerekli çalışmaların yapılması kararı alınmıştır. Bu doğrultuda TÜBİTAK/YDABÇAG (Yer, Deniz, Atmosfer Bilimleri ve Çevre Araştırma Grubu) konuya gerekli duyarlılığı göstererek faaliyet alanına giren konularda “Ulusal Çevre Bilimleri Bibliyografik Veri Tabanı”nı geliştirmek üzere karar almıştır. Projenin başarılı olması, TÜBİTAK’ın yoğunlaştığı diğer bilim kollarında da veri tabanlarının geliştirilmesi kararının alınmasını sağlamış ve 1992’de ilk tıp veri tabanı oluşturulmuştur. Bu çerçevede TÜBİTAK/TÜRDOK daha sonraki EHM (Enformasyon) Müdürlüğü’nce şu veri tabanları geliştirilmiştir.

Ulusal Temel Bilimler ve Mühendislik Veri Tabanı (UTMV),

Ulusal Tıp Veri Tabanı,

Ulusal Tarım ve Biyoloji Veri Tabanı (UTBV),

TÜBİTAK Projeler Veri Tabanı

İlk oluşturulan Tıp veri tabanı (Türk Tıp Dizini) çalışmaları, zamanla diğerlerine göre daha çok ilerleme göstermiştir.

TÜBİTAK Tıp Araştırma Grubu’nun 30 Eylül 1991 tarihinde İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde gerçekleştirdiği “Tıp Alanında Bilimsel Yayınlar Sempozyumu” Türk Tıp Dizini’nin başlangıç çalışması olarak sayılabilir.

Daha sonra İ. Haluk GÖKÇORA’nın 17 Temmuz 1994 tarihinde TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu’nda Yürütme Komitesi Sekreteri olarak görev alması, dizin çalışmalarının

Sibel TABANLIOĞLU, ULAKBİM Türk Tıp Dizini Komitesi (sibel@ulakbim.gov.tr)
Aytaç YILDIZELİ, ULAKBİM Türk Tıp Dizini Komitesi (aytac@ulakbim.gov.tr)

hızlanmasına neden olmuştur. 17 Kasım 1994'de, Fikri İÇLİ'nin TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu Yürütme Komitesi toplantısında "Türkiye'de yayınlanan tıp dergilerini içeren, Türk Tıp İndeksi'nin oluşturulması yönündeki önerilerine ilişkin, 14 Kasım tarihli yazısı incelenmiş ve Türk Tıp İndeksinin geliştirilmesi ve sürekliliğin sağlanması amacı ile, Fikri İÇLİ'nin başkanlığında 7 kişiden oluşan bir Komisyon kurulup, komisyon üyelikleri için isimler belirlenmiştir. 18 Kasım 1994 tarihinde TÜBİTAK Feza Gürsey Salonu'nda "Tıpta Bilimsel Yazım, Editörlük ve Denetleme" adıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Yabancı uzmanların da katıldığı toplantı yayıncılık açısından çok yararlı geçmiştir.

Komisyonun 13 Aralık tarihindeki toplantısında, bir eylem planı hazırlanarak uygulanmaya konmuştur. Dizinin gerçekleşmesi için TÜBİTAK/TÜRDOK ile işbirliğine gidilmiştir. İlk toplantıda "TÜBİTAK SAĞLIK BİLİMLERİ İNDEKSİ" adı benimsenmiş, birbiri ardına yapılan toplantılardan sonra "Dergilerin dizine alınma kriterleri" oluşturulmuş ve nitelikli yayıncılığın ilk önemli adım atılmıştır. 1994 yılında TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu bünyesinde sağlık bilimleri alanında, Türkiye'de üretilen bilimsel dergilerin yayın kalitesini yükseltmek, dergilerimizin uluslararası düzeyde kabul görmesini sağlamak ve belirlenen kriterlere göre dergileri standardize etmek için "Türk Tıp Dizini Oluşturma Kurulu" örgütlenmiştir. Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile Kurulun birlikte yürüttükleri çalışmalar neticesinde, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997 yıllarını içeren makalelerin bibliyografik bilgileri, konu ve yazar isimlerine göre dizinlenmiş ve Türk Tıp Dizini basılı olarak yayınlanmıştır. 1998 yılından günümüze değin olan verilerde, ULAKBİM web sayfasından elektronik ortamda araştırmacıların erişimine açılmıştır. Türk Tıp Dizini Komitesi, bir taraftan veri tabanları ile hedeflenen amacı gerçekleştirirken, öte yandan da Türkiye'de yayıncılık sorunlarının çözümlenmesi, batı ülkeleri ararında yayıncılığa özendirilmesi amacıyla her yıl sempozyumlar düzenlenmektedir. 2003 yılından başlayarak her yıl "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumu" adıyla bu sempozyumlar gerçekleştirilmektedir. Bu toplantıların içeriği; süreli yayınlarda yayın kalitesinin yükseltilmesi, bilimsel standartların oluşturulması ve uygulanmasına yönelik çalışmaların yayılması, özellikle de editörlük, danışmanlık, etik konularında güncel bilimsel bilgilerin verilmesi ve "Türk Tıp Dizini" çalışmalarının tanıtımı olarak belirlenmiştir.

İlk sempozyum "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2003" adıyla, 28 Mart 2003'de, TÜBİTAK'ın 40. Yılı kutlamaları çerçevesinde düzenlenmiştir. 350 kişi katılmıştır.

İkinci sempozyum 28 Mayıs 2004'de Türk Tıp Dizini Kurulu'nun 10. Yıl onuruna "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2004" adıyla gerçekleştirilmiştir. 300 kişi katılmıştır.

Üçüncü sempozyum, iki gün olarak 8-9 Nisan 2005 tarihlerinde "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005" adıyla yapılmıştır. 300 kişi katılmıştır.

Dördüncü sempozyum 17 Kasım 2006'da "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2006" adıyla düzenlenmiştir. 275 kişi katılmıştır.

Beşinci sempozyum 19 Ekim 2007'de "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2007" adıyla gerçekleştirilmiştir. 300'e yakın kişi katılmıştır.

Altıncı sempozyum; ULAKBİM Ulusal Veri Tabanları Kurulları tarafından "Ulusal Akademik Yayıncılık-2008" ana başlığı altında öğleye kadar düzenlenen ortak açılıştan sonra "Sağlık

Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2008" adıyla öğleden sonra gerçekleştirilmiştir. Tüm veri tabanı kurulları, kendi oluşturdukları programı uygulamışlardır.

Yedinci sempozyum, 20 Kasım 2009'da "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2009" adıyla gerçekleşmiştir.

2008 yılında Hacettepe Üniversitesi Kongre Merkezi'nde düzenlenen altıncı sempozyum dışındaki tüm toplantılar TÜBİTAK Feza Gürsey Salonu'nda düzenlenmiştir.

Yedi sempozyuma ait tüm açılış konuşmaları ve bildirimler (kısa ya da serbest) bir kitapta toplanarak, sempozyum katılımcılarına ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Bu sempozyum kitapları Türk Tıp Dizini komite üyelerinin (Sağlık bilimleri akademisyenleri ve ULAKBİM uzmanları) katkılarıyla hazırlanmaktadır.

Buraya kadar genel olarak "Türk Tıp Dizini ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumları" ve "Kitapları" hakkında bilgi verilmiş olup bundan sonra sempozyum kitaplarından yola çıkarak bazı verileri sizlere aktarmaya ve bu konudaki önemli noktalara değinmeye çalışacağız.

Amaç, Yöntem ve Kapsam:

Bu araştırmanın temel amacı "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık" sempozyum kitaplarının içerik profiline ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- 1.Sempozyum kitaplarında yayınlanan yazıların yıllara göre dağılımı,
- 2.Sempozyum kitaplarında yayınlanan yazıların yazar profiline dağılımı,
- 3.Sempozyum kitaplarında yayınlanan yazıların konu dağılımı,

Bulgular ve Yorum:

TOPLANTI BİLGİLERİNİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

2003 yılından 2009 yılına kadar, her yıl düzenli olarak 7 toplantı gerçekleştirilmiştir. 2005 ve 2008 (öğleye kadar dört veri tabanı ile birlikte yapılan ortak açılış) yıllarında iki gün, diğer yıllarda bir gün sürecek şekilde düzenlenmiştir.

2003-2004'e kadar Tablo 1'de görüldüğü gibi 4 açılış konuşması 2006'da 2'ye inmekte, 2007, 2008, 2009'da bu sayı 3'e yükselmektedir. Açılış konuşmaları açısından çok büyük dalgalanmalar yaşanmamaktadır. En büyük düşüş Tablo 1'de görüldüğü gibi panel sayılarında yaşanmaktadır. 2003'te 5, 2004'te 6, 2005'te 6 olan panel sayısı 2006'da 4'e, 2007'de 3'e, 2008'de 2'ye, nihayet 2009'da 1'e inmektedir. Ayrıca 2006'dan sonra panel bildirimlerinde, kısa ya da serbest bildiri sayısında da azalma görülmektedir. Sempozyum kitaplarında bildiri sayısını arttırmak amacıyla sözel olarak sunulmayan ancak kitapta yer alan basılı bildirimlere yer verilmiştir. 2007'den itibaren 7 basılı sunu, 2008'de 6 basılı sunu, 2009'da 6 basılı sunu bulunmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere tek günlük düzenlenmesine karşın 2003-2004'de düzenlenen toplantıların başarılarına diğer yıllardaki toplantılarda ne yazık ki ulaşamamıştır.

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
4 açılış konuşması	4 açılış konuşması	3 açılış konuşması	2 açılış konuşması	3 açılış konuşması	3 açılış konuşması	3 açılış konuşması
		2 açılış konferansı + 1'i moderatör bildirisi			4 açılış konferansı	
5 panel	6 panel	6 panel	4 panel	3 panel	2 panel	1 panel
		2 konferans		1 konferans		4 konferans
3 panelde önsöz					2 sunu	
1. panelde 5 bildiri	1. panelde 3 bildiri	1. panelde 4 bildiri	1. panelde 3 bildiri	1. panelde 1 moderatör bildirisi + 4 bildiri	1 panelde 3 bildiri	1. panelde 3 bildiri
2. panelde 3 bildiri	2. panelde 3 bildiri	2. panelde 3 bildiri	2. panelde 3 bildiri	2. panelde 1 moderatör bildirisi + 3 bildiri	2. panelde 4 bildiri	
3. panelde 1 önsöz + 4 bildiri	3. panelde 1 moderatör bildirisi+ 3 bildiri	3. panelde 5 bildiri	3. panelde 3 bildiri	3. panelde 4 bildiri		
4. panelde 1 önsöz + 4 bildiri	4. panelde 3 bildiri	4. panelde 3 bildiri	4. panelde 2 bildiri			
5. panelde 1 önsöz + 1 bildiri	5. panelde 3 bildiri	5. panelde 3 bildiri				
	6. panelde 3 bildiri	6. panelde 3 bildiri				
				1 etkileşimli tartışma		
				8 sözel sunu	8 sözel sunu	
10 adet serbest bildiri	13 kısa bildiri	10 kısa bildiri	10 kısa bildiri	7 basılı sunu	6 basılı sunu	6 basılı sunu

Tablo I: Toplantı Bilgileri (Yıllara Göre)

YAYIN PROFİLİ (Yazarlara Göre)

Sempozyum kitaplarında toplam 211 tane yazı bulunmakta olup 22 yazısıyla Orhan YILMAZ en fazla yayın sayısı olan araştırmacıdır. Yazılarının 5'i açılış konuşması 1'i önsöz yazarlığıdır. Orhan YILMAZ'ın Türk Tıp Dizini Komite Başkanı olması nedeniyle en fazla açılış konuşması yapan konumunda olması doğaldır. Türk Tıp Dizini Komite üyesi olarak 2. sırada Yeşim GÖKÇE KUTSAL, 3. sırada İ. Haluk GÖKÇORA, 4. sırada Aytaç YILDIZELİ, 5. sırada Berna ARDA, 6. sırada İ. Tayfun UZBAY ve bir alt sırada ise Semih BASKAN – Aydın YAĞMURLU – Sercan ÖZYURT yer almaktadır. Yine 6. Sırada yer alan Cem SARAÇ ULAKBİM Müdürü, 7. Sırada yer alan Nüket YETİŞ ise TÜBİTAK Başkanıdır. Türk Tıp Dizini Komitesi üyelerinin verdikleri bildirimlerle, yazarlara göre yayın sıralamasında tablonun başında yer almaktadırlar. Yine idari konumları dolayısıyla açılış konuşmalarında Nüket YETİŞ ve Cem SARAÇ'da sıralamada üstlerde yer almaktadır. (bkz. Tablo II)

Tablo II: Yayın Sayıları (Yazarlara Göre)

YILMAZ, Orhan	22	5'i açılış konuşması	1'i önsöz
GÖKÇE KUTSAL, Yeşim	13		
ÇOBANOĞLU, Nesrin	8		
GÖKÇORA, İ. Haluk	8	1'i açılış konuşması	1'i önsöz
ASAN, Ahmet	7		
ATMACA, Nidai Sulhi	7		
YILDIZELİ, Aytaç	7		
ZENGİN, Nazmi	6		
ARDA, Berna	5		
DONMA, M. Metin	5		
DONMA, Orkide	5		
OKTAR, Nezih	5		
SARAÇ, Cem	5	4'ü açılış konuşması + 1'i sunumlu	
AKDAL, Gülden	4		
BODUR, Said	4		
UZBAY, İ. Tayfun	4		
YETİŞ, Nüket	4	4'ü açılış konuşması	
BASKAN, Semih	3		
KOZAK, Nazmi	3		
ÖZMEN, M. Mahir	3		
ÖZYURT, Sercan	3		
RUACAN, Şevket	3		
SARI, Oktay	3		
YAĞMURLU, Aydın	3		

* (Tabloda 3'den az bildirisi olan yazarlar verilmemiştir.)

YAZARLARA GÖRE KISA BİLDİRİLERİN SAYISI

Tüm toplantılarda 124 tane kısa bildiri yer almaktadır. Orhan YILMAZ (10) ve Yeşim GÖKÇE KUTSAL (8) kısa bildiri ile sıralamada en üsttedir.

Tablo III: Kısa Bildiriler (Yazarlara Göre)

YILMAZ, Orhan	10
GÖKÇE KUTSAL, Yeşim	8
ATMACA, Nidai Sulhi	6
ASAN, Ahmet	5
BODUR, Said	4
ZENGİN, Nazmi	4
ÇOBANOĞLU, Nesrin	3
DONMA, M. Metin	3
DONMA, Orkide	3
AÇAN, N. Leyla	2
AKDAL, Gülden	2
ARDA, Berna	2
ASLAN, Dilek	2
AYDOĞDU, İlke Bezen	2
ÇOKUĞRAŞ, Neşe	2
GÖKBEL, Hakkı	2
GÖKÇORA, İ. Haluk	2
KARAHAN, Sevilay	2
LALELİ, Yahya	2
OKTAR, Nezih	2
PİŞKİN, A. Kevser	2
SARI, Oktay	2
SÖNMEZ, H. Meltem	2

* (Tabloda 2'den az kısa bildirisi olan yazarlar verilmemiştir.)

KONULARA GÖRE YAYINLARIN DAĞILIMI

Sempozyum kitapları taranarak konu başlıkları geliştirilmiştir. Tablo IV’de görüldüğü gibi “Türk Tıp Dizini” ile ilgili yazılar çoğunluktadır. Gerek açılış konuşmaları, gerekse birçok konuyla ilgisinden dolayı, Türk Tıp Dizini’nin en üst sırada olması doğaldır. Çalışmamız sürecinde, yayıncılıkla ilgili bir sözcük dağarcığı da geliştirmiş bulunuyoruz. Denetimli olarak geliştirdiğimiz yayıncılık terimleri listesi veri tabanlarında denetimli bir dil olarak ya da süreli yayıncılık sempozyum bildirimlerinde anahtar sözcük olarak kullanılabilir.

Listemizin %99’unu yayıncılıkla ilgili sözcükler oluşturmaktadır. Bu da sempozyumlarda sunulan bildirilerin hepsinin konuyla ilgili yazıları içerdiğini gösterdiğinden sempozyumların başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo IV: Yayın Sayıları (Konu Başlıklarına Göre)

Türk Tıp Dizini	21
Tıp dergileri	18
Yayın etiği	13
Bilimsel dergiler	13
Süreli yayınlar	10
Akademik yükseltmeler	9
Elektronik dergiler	8
ULAKBİM	8
Etik	7
Etki faktörü	7
Sağlık bilimleri	7
Süreli yayıncılık	7
Bilim	6
Bilimsel yayınlar	6
Sağlık bilimleri dergileri	6
Araştırma etiği	5
Bilgi toplumu	5
Bilimsel makaleler	5
Bilimsel yayıncılık	5
Danışmanlık sistemi	5
KBB-Forum dergisi	5
Makale değerlendirme	5
SCI-Expanded	5
Ulusal süreli yayınlar	5

* (Tabloda 5 ve daha fazla bildiri olan konu başlıkları verilmiştir.)

Sonuç ve Değerlendirme

2003 yılından 2009 yılına kadar "Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumları" adı altında bir dizi toplantılar düzenlenmiştir. Bu sempozyumların sonunda tüm konuşmaları, bildirileri, kısa ya da serbest bildirilerin metinlerini içeren sempozyum kitapları yayınlanmıştır. 2003'den 2009'a kadar sempozyum kitaplarının editörlüğü Orhan YILMAZ tarafından başarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bildiri sempozyum kitapları; yazarların yayınlarına, konularına ve toplantılara ilişkin bilgilere göre incelenmiştir.

Araştırmamızın sonucuna göre sempozyum kitaplarında en fazla yazısı olan araştırmacı Orhan YILMAZ'dır. En yüksek sayıda yazı Türk Tıp Dizini konusunda yazılmıştır. Sempozyumda yayıncılık ile ilgili yazıların fazlalığı konunun başarıyla işlendiğini göstermektedir. Çalışmalarımız esnasında yazıları dizinlerken yayıncılıkla ilgili denetimli bir sözcük dağarında türetilmiştir. İleride bu konuda çalışacaklar için çok yararlı bir araç olacaktır.

2003'de tek günlük sempozyumun başarısı 2004, 2005 yıllarında da devam etmiş ancak bu tarihlerden sonra günümüze kadar gerek panel gerekse bildiri sayısında düşüşler başlamıştır. 2007 yılından itibaren sözel sunum yapılmadan, sadece bildirilerin basıldığı ve "basılı sunu" olarak adlandırılan yeni bir yazım türü 2007, 2008, 2009 toplantı kitaplarında yer almıştır.

Sempozyum kitaplarında bazı konuların aynı konuşmacılar tarafından defalarca işlendiği görülmüştür. Bundan sonraki toplantılarda daha yeni, güncel ve ileriye dönük konularda toplantı yapılması ve bildiri sunumunun teşvik edilmesi toplantılara azalan ilginin artmasına neden olacaktır. Özellikle iletişim teknolojilerinin sürekli geliştiği bir dünyada süreli yayıncılığımızı e-ortama taşımak için yapılabilecekleri ulusal bilim ve bilgi politikalarımız içinde tartışılması için ortam yaratılmalıdır. Çağımızda bilgi artık izlenemeyecek bir hızla üretilmektedir. Şunu unutmamak gerekir ki; internet teknolojilerindeki gelişmeler, web yayıncılığı, dijital arşivcilik, sosyal ağlar günümüzde herkes tarafından hızlı, kolaylıkla ve ekonomik bir biçimde bilgiye erişilebilmesini sağlamaktadır. Açık erişim dünyada hızla gelişmektedir. Türk Tıp Dizini, Türkiye için yapılabilecekleri, en etkin bir şekilde geliştirdiği kriterler ve çalışmalarıyla hayata geçirmiştir. Ancak tüm gelişmiş ülkelerdeki gibi, "Editörler Birliği"nin ivedilikle kurularak Türk yayın hayatının daha etkin bir biçimde denetlenmesinde yarar görüyoruz. Editörlerin ulusal boyutta dayanışma ve işbirliğini sağlayacak ulusal örgütlenmeye gereksinim vardır. Kurulacak bu örgütün etkin bir biçimde çalışabilmesi için, bağımsız ve yetkilerinin olması gerekmektedir. Türk Tıp Dizini Komitesi verimli çalışmalarıyla Türkiye'de süreli yayıncılık konusunda büyük bir başarı sağlamıştır, ancak bu yeterli değildir. Süreli yayınlarımızın içerik ve etik yönünden de geliştirilmesi, ileri düzeylere taşınması gerektiğine inanmaktayız.

Sempozyum kitaplarının hepsi yayıncılık açısından başvuru kitapları niteliği taşımaktadır. Ayrıca ULAKBİM web sayfasından açık erişime sunulması da, yayıncılar ve yayın sorumlularının soru ve sorunlarına çözüm niteliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR :

- TUBİTAK-SBAG kayıtları / tutanakları.
- Türk Tıp Dizini toplantı tutanakları
- ULAKBİM yazışmaları
- Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 kitapları.
- Türk Tıp Dizini basılı ürünleri.
- Yıldızeli, A. ve Tabanlıoğlu, S. Türk Tıp Dizini'nin Türk enformasyon sistemine katkıları. *Bilgi Dünyası*, 2002, 3(1): 45-60.